

ÇANKIRI YÂRAN SOHBETLERİNDE MİTOLOJİK ÖGELER

Enis YALÇIN¹

Makale Bilgisi

Kavramsal Makale

DOI: 10.35379/cusosbil.942692

Makale Geçmişi:

Geliş 25.05.2021

Düzeltilme 28.10.2021

Kabul 30.10.2021

Anahtar Kelimeler:

Arap Verme,

Çankırı Yâran Sohbetleri,

Deve Oyunu,

Sohbet Toplantısı,

Yâran.

ÖZ

Mitler, ilk çağlardan itibaren insanların davranışları ve inanışları üzerinde şekillendirici bir etki yaratmıştır. Kutsal kabul edilip inanıldıklarından dolayı da bu etki nesilden nesle aktararak geleneklere ve göreneklere sirayet etmiştir. İnsanlar yeni kültür ve medeniyet dairelerine girseler bile mitlerden kaynaklanan bu davranış ve inanış kalıplarını -bazen bilinçli bir şekilde bazen de farkında olmadan- yaşatmaya devam etmişlerdir. Bu bağlamda selamlama faslından yemeklerin yenilip duaların edildiği bölüme kadar bir ritüel havasında gerçekleştirilen yâran sohbetlerinde de mitlerin izlerini görmek mümkündür. Yâran sohbetlerindeki mitolojik unsurların tespiti, mitlerin halk kültürü içerisinde hâlâ varlığını sürdürdüğünü gözler önüne sermektedir. Yapılan literatür taramasında yâran sohbetlerini konu alan birçok kitap, bildiri ve makale yayımlanmış olmasına rağmen yâran sohbetlerinin mitolojik arka planını konu alan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmada mitlerin özelliklerine değinilip yâran sohbetleri tanıtıldıktan sonra Çankırı yâran meclislerinde oynanan oyunların, bu oyunlarda giyilen kostümlerin, kullanılan aletlerin ve icra edilen müziklerin mitik özellikleri üzerinde durulmuştur.

THE MYTHOLOGICAL ELEMENTS IN THE YARAN TALKS IN ÇANKIRI

Article Info

Conceptual Article

DOI: 10.35379/cusosbil.942692

Article History:

Received 25.05.2021

Revised 28.10.2021

Accepted 30.10.2021

Keywords:

Arap Verme (the name given to handover ceremony in the yaran social gathering),

The Yaran Talks in Çankırı,

Camel Game,

Chat Meeting,

Yaran (traditional chat meeting).

ABSTRACT

Myths have had a shaping effect on people's behavior and beliefs since ancient times. Since they are considered sacred and believed, this effect has extend to traditions and customs by being passed down from generation to generation. Even if people entered the circles of new culture and civilization, they have continued to live these behavior and belief patterns -sometimes consciously and sometimes unwittingly- stemming from myths. In this context, it is possible to see the traces of myths in the yaran talks that take place in a ritual atmosphere, from the greeting to the part where meals are eaten and prayers. The detection of mythological elements in the yaran talks is very important in terms of revealing that myths still exist in folk culture. In the literature review made, although many books, notices and articles about the friends talks were published, it is seen that the studies on the mythological background of the yaran talks are quite limited. In this study, after mentioning the characteristics of the myths and introducing the yaran talks, the mythical characteristics of the plays played in the yaran's social gathering in Çankırı, of the costumes worn in these plays, of the instruments used and of the music performed were emphasized on.

¹ Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, Kırşehir/Türkiye, enesylcn18@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7873-570X.

Alıntılanak için/Cite as: Yalçın, E. (2021), Çankırı Yâran Sohbetlerinde Mitolojik Ögeler, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30 (2), 239-251.

GİRİŞ

Mitler günümüzde doğum, sünnet, evlilik, ölüm gibi geçiş törenlerinden Nevruz, Hıdırellez gibi kutlamalara, masal, destan, efsane, mani, ağıt gibi sözlü kültür unsurlarından seyirlik oyunlar, merasimler ve törenlere kadar birçok kültürel yaratım, inanç ve gelenekte varlığını sürdürmektedir. Toplumun en eski kültür taşlarından olan mitler günümüzde psikanalistler, antropologlar, felsefeciler, sosyologlar, din tarihçileri ve halkbilimciler tarafından incelenmektedir. Böylelikle de mitleri üreten toplulukların dünyaya bakış açıları ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada halk kültürü içerisinde hâlâ varlığını sürdüren mitolojik unsurların tespiti de toplumun kültürel kodlarını gözler önüne sermek açısından oldukça önemlidir. Sözlü kültürün yaşatıldığı birinci derece ortamlardan olan yâran sohbetleri, içerisinde farklı mitik unsurları barındırmaktadır. Yâran sohbetlerini konu alan birçok kitap, bildiri ve makale yayımlanmıştır. Fakat yâran sohbetlerinin mitolojik arka planını konu alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada mitolojinin özelliklerine değinilip yâran sohbetleri tanıtıldıktan sonra Çankırı yâran meclislerinde oynanan oyunların, bu oyunlarda giyilen kostümlerin, kullanılan aletlerin ve icra edilen müziklerin mitik özellikleri üzerinde durulmuştur. Özellikle yâran sohbetlerinin, -mitlerin uygulanma ve deneyimlenme alanı olarak görülen- şaman ayinleriyle kesişen noktaları üzerinde durularak bu sohbetlerin mitik arka planı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Mitoloji, Yunanca söz, öykü anlamlarına gelen “Mythos” ve anlatma anlamındaki “Logos” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir (Ulutürk, 2012, s. 863). Mitler, ilkel dönemlerde yaşamış insan topluluklarının sırrını çözemedikleri evrenin, dünyanın ve tabiat olaylarının kişileştirilerek bir anlama kolaylığına bağlanması ihtiyacından doğmuş kutsal öykülerdir. Mitoloji ise mitleri sistemli bir şekilde toplayıp, inceleyen bilimdir (Necatigil, 1988, s. 2). Mircea Eliade, mitlerin özellikleriyle ilgili şu yorumları yapmaktadır:

Mit kutsal bir öyküyü anlatır. En eski zamanda, başlangıçtaki masallara özgü zamanda olup bitmiş bir olayı anlatır. Bir başka deyişle mit, doğaüstü varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik yani kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası (sözgelimi bir ada, bir bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini dile getirir. Demek ki mit, her zaman bir 'yaratılış'ın öyküsüdür: Bir şeyin nasıl yaratıldığını, nasıl var olmaya başladığını anlatır. Mit ancak gerçekten olup bitmiş, tam anlamıyla ortaya çıkmış olan şeyden söz eder... Mitler, kutsal (ya da doğaüstü) olan şeyin, dünyaya çeşitli, kimi zaman da heyecan verici akınlarını betimler. İşte dünyayı gerçek anlamda kuran ve onu bugün içinde bulunduğu duruma getiren de kutsalın bu akınıdır... (2020, s. 17).

Özkul Çobanoğlu da Eliade'nin yorumlarını geliştirerek miti şu şekilde tanımlamaktadır:

İnsan davranışları ve inanışları için model teşkil eden, hayata anlam ve önem kazandıran, dolayısıyla insanın kendi hayatını ve etkinliklerini anlamlandırmasını sağlayan ve çoğu zaman bir yaratılışın öyküsünü anlatan geleneksel olarak yaşadıkları toplumlarca 'kutsal' ve 'gerçek' kabul edilen metinlere 'mit' (myht) adı verilir (2017, s. 181-182).

Toplumların, ilkel dönemlerinde evrenin işleyişini, dünyadaki canlı veya cansız nesnelere ve tabiat olaylarını açıklamak için yarattıkları bu öyküler, mitolojik geleneklerin oluşmasını sağlamıştır. Kutsal kabul edilip inanılan mitler bu gelenekler sayesinde sonraki nesillere aktarılmıştır (Yılar, 2005, s. 384). Din adamları ve şairler tarafından da yeniden ele alınıp yazılı metinler hâline getirilmiştir (Seyidoğlu, 2015, s. 16). Kutsal sayıldıklarından toplumların manevi değerlerini bozulmadan koruyabilmişler, bunun yanında ilkel topluluklar için din ve kanun işlevi de görmüşlerdir (Seyidoğlu, 2015, s. 110). Bu topluluklarda din adamları olarak öne çıkan şamanlar, kabilelerinin mitolojik birikimlerini içselleştirmiş ve esrimeli yolculuklarında kullanmışlardır. Böylelikle şaman ayinleri ve mitoloji arasında yadsınamaz bir bağlantı ortaya çıkmıştır.

Orta Asya'dan Anadolu'ya geniş bir coğrafyada yaşam alanı bularak kültürel, edebî, sanatsal, sosyal ve iktisadi alanlardaki geleneklerini devam ettiren Türkler, bu geleneklerinde mitolojik unsurları da yaşatmışlardır. Aynı zamanda bu gelenekler sayesinde insanlığın somut olmayan kültürel mirasına büyük bir çeşitlilik kazandırmışlardır. Günümüzde canlı bir şekilde yaşatılmakta olan sohbet gelenekleri, bu çeşitliliğin en güzel örneklerindedir (Akyol vd., 2016, s. 3). Eski Türklerde “toy” ve “şölen” gibi eğlenceler vasıtasıyla bir araya gelen insanların, belirli kural ve gelenekler çerçevesinde gerçekleştirmiş oldukları toplantıların bir devamı olarak görülebilecek sohbet gelenekleri, özellikle kış geceleri haftanın belli günlerinde periyodik olarak sürdürülen, disiplinli ve kurallı toplantılardır. Doğu Türkistan'da “Meşrep”, Kırgızistan'da “Coro Bozo”, Özbekistan'da “Geşdek”, Kırım Karay Türklerinde “Konuşma”, Bulgaristan'da “Muhabet” gibi isimlerle anılan bu gelenekler, Anadolu'da da Çankırı, Isparta, Akşehir ve Simav'da “Yaren/Yâran”, Konya'da “Barana/Oturak”, Kütahya ve Bursa'da “Gezek”, Şanlıurfa'da “Sıra Gecesi”, Elazığ'da “Kürsübaşı”, Van'da “Oturmah”, Antalya'da

“Kef/Keyif”, Adıyaman, Mardin ve Artvin’de “Harefene/Arfana/Harfana”, Diyarbakır’da “Velime Geceleri” gibi adlarla anılmaktadır (Ekim, 2012, s. 97-98).²

Sohbet toplantıları arasında yer alan Çankırı Yâran’ı, geleneksel orta oyunlarının oynandığı, mani, bilmece gibi sözlü kültür unsurlarının dile getirildiği, mahalli müzikler eşliğinde halk danslarının sergilendiği eğitim, eğlence ve sohbet meclisleridir (Çetin & Çakır, 2012, s. 741). Uzun kış gecelerinde çeşitli yaşlardaki erkeklerin bir araya geldikleri yâran sohbetleri kültürel arka planıyla toplum hayatında önemli bir yere sahiptir. Yarenler arasında yardımlaşma ve dayanışma gibi erdemleri kazandıran, halk musikisinin icra edilerek yaşatılmasını sağlayan, dinî ve ahlaki kuralların öğretilmesinde aracı olan yâran sohbetleri, köklü bir kültür kurumudur (Akmaz & Akdağ, 2018, s. 271). Belirli bir adap ve erkân çerçevesinde gerçekleştirilen ve kaynağını Ahilik³ kurumundan alan yâran sohbetleri, sözlü kültürün canlı bir şekilde yaşatıldığı ortamlardandır. Bu özelliklerinden dolayı sohbet toplantıları arasında yer alan yâran sohbetleri 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesine kaydedilmiştir.

Yâran sohbetlerinde dikkat çeken ilk mitolojik unsur giyilen geleneksel kıyafetlerdir. Yâran meclislerinde yarenler, misafirlerden ayırt edilebilmek için tek tip kıyafet giymektedirler. Bu kıyafetler Çankırı yâran sohbetlerinin vazgeçilmez maddi kültür unsurlarındandır. Geleneksel yâran kıyafeti “beyaz yün çorap, pantolon yerine giyilen sim veya sırma işlemeli arka tarafı körüklü “zıvga”, zıvga üzerine bele sarılan püskülleri bir taraftan sarkan uzun bir “kuşak”, üste içlik de denilen yakasız renkli “gömlek”, gömleğin üzerine giyilen sim veya sırma işlemeli “kartal kollu cepken”, başa giyilen “fes”, boyuna veya fes üzerine bağlanan “poşu”dan oluşmaktadır (Absarıoğlu, 2009, s. 8). Bu kıyafetin imalatında karşılaşılan güçlükler sebebiyle geleneksel kıyafetin yerini günümüzde beyaz çorap, siyah pantolon, beyaz gömlek, kırmızı kravat ve siyah yelek almıştır. Durum böyle olmakla birlikte geleneksel kıyafetler özel gün ve gecelerde, “Reis”, “Küçük Başağa”, “Büyük Başağa” ocaklarında özellikle giyilmeye devam edilir. Giysilerin örtünme dışındaki kimlik, sosyal yapı ve inançların temsili gibi toplumsal işlevleri (Erkan, 2019, s. 1377) göz önüne alındığında sohbetlerde giyilen bu kıyafetlerin yarenleri, gündelik hayattaki sıradan kişiliklerinden çıkarıp yâran sohbetlerindeki kişiliklerine geçiş yapmalarını sağladığı söylenebilir. Nitekim şaman ritüelleri ve köy seyirlik oyunlarında da aynı durum söz konusudur. Şaman giydiği kıyafetle sıradan kişiliğinden ritüelin içerisindeki kişiliğe geçiş yapar. Köy seyirlik oyunlarında da oyuncular kıyafetlerini değiştirerek gündelik hayattaki kişiliklerinden ayrılıp oyun alanına dâhil olurlar.

Yâran meclislerinde bu kıyafetlerin yanında icra edilen seyirlik oyunlarda oyuncuların rolleri gereği giydikleri kostümler de bulunmaktadır. Bu kostümler daha önceden belirlenir ve yarenler tarafından temin edilir. Bu oyunlarda oyuncular rolleri gereği canlandıracakları tipin karakteristik özelliğini göstermek için kılık değiştirirler. Kılık değiştirilirken saç ve sakal için pamuk, keçe, yüzü boyamak için kömür, is kullanılmaktadır. Yâran meclislerinde oynanan seyirlik oyunların büyük bir çoğunluğunu güldürücü oyunlar oluşturmaktadır. Bu oyunlarda, eğlenmek ve vakit geçirmek düşüncesine uygun olarak güldürme, alay, mizah, eleştiri, hiciv göze çarpmaktadır. Bu oyunlar güldürürken ders verme özelliğine de sahiptir (KK: Recep Deneci, 18.01.2021). Yâran meclislerinde oynanan oyunlarda hayvan taklitleri de yapılmaktadır. Taklit edilen hayvanlar vahşi hayvanlar ya da evcil hayvanlar olabilir. Vahşi hayvanlardan ayı, tilki ve kartalın bu oyunlarda sıklıkla geçtiği görülür. Bunun yanında evcil hayvanlardan da en çok kullanılanları deve, eşek, katır, koyun, keçi ve tavuktur. Özellikle ayı, tilki ve kartalın Şamanik inanç sistemi ile yakından ilgili olduğu bilinmektedir. Orta Asya ve Sibiryâ Şamanizm’inde kartal Tanrı’nın bir elçisi olarak kabul edilir (Ögel, 2010, s. 86). Tilkinin Altaylar ve Yakutlarda tözler arasında yer alması, şaman başlıklarında boncuklar ve kuş tüylerinin yanı sıra tilki postunun da bulunması onun Şamanist törenlerde yer alan hayvanlardan olduğunun bir göstergesidir (Çoruhlu, 2000, s. 157). Yarenlerin seyirlik oyunlarda bu hayvanların kılığına girmesinin Şamanların ayı, tilki ve kartal gibi yardımcı ruhların donuna girmesini andırdığını söylemek mümkündür.

Yâran meclislerinde müzik ve müzik eşliğinde oynanan yöresel oyunlar ve söylenen türkülerin önemli bir yeri vardır. Yâran meclislerinde sazadeler her zaman hazır bulunur. Sazadeler yâran odasında kendilerine ayrılan tavanı süslü, meydandan bir basamak yüksekte “şahnişin” adı verilen bölümde müziklerini icra ederler (Çayır, 2011, s. 84-85). Yâran sohbetlerinin vazgeçilmezleri arasında yer alan müzik, şaman ritüellerinin de ayrılmaz bir parçasıdır. Müzik ilkel toplumlarda kutsal bir sesleniş ve iletişim aracı işlevi görmüştür. İlk başlarda insanların doğadaki sesleri taklidiyle başlayan müzik, daha sonra ağaçtan ya da taştan yapılan çalgı aletleriyle icra edilebilmiştir. Bu toplumlarda ritüellerin tamamlayıcısı olan ritim ve sesin oluşturduğu davranış, müzik

² Geleneksel sohbet toplantılarının mahalli isimleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk.: Atlı, 2016, s. 59-81.

³ Ahilikle ilgili ayrıntılı bilgi için bk.: Bekki & Yalçın, 2020, s. 15-62.

sayesinde sağlanmıştır. Tekrar edilen ritimler ve hareketler sayesinde inancın somutlaştırılması, duygu ve düşüncelerin davranışlara yansımaları sağlanmıştır. Böylelikle müzik sosyal, psikolojik, kültürel ve inançsal boyutta hayatın her evresinde varlığını sürdürebilen bir iletişim özelliği kazanmıştır (Abdurrezzak, 2018, s. 188-189).

Müzik, insanları bir araya getiren ve düzenli ritüeller, ayinler veya törenlerde birleştirici etki yaratan bir unsurdur. İlkel topluluklardaki söz ve dansın meydana getirdiği icaralarla günümüzdeki dini ayinlerin temelindeki ortak nokta da müziktir. Müzik icra edildiği toplumun kültürel alt yapısı ve bu toplumun konumlandığı coğrafyanın kültürel etkileşimi noktasında gerek icra edilişi gerek kullanılan çalgıları bakımından farklılık göstermektedir (Abdurrezzak, 2018, s. 188-189). Yâran sohbetlerinde sazendeler müziklerini icra ederken saz, darbuka, def, keman, cümbüş, ud, kaşık ve zilli maşa gibi çalgıları kullanırlar (Çayır, 2011, s. 84-85). Yâran sohbetlerinde kullanılan darbuka ve def, sohbetlerin vazgeçilmez enstrümanları arasındadır. Sohbetlerde kullanılan darbuka ve def, şaman ayinlerindeki davulun hatırlatmaktadır. Darbuka ve defin artan ve azalan ritimleriyle oyunculara coşku vermeleri, şaman ayinlerindeki davulun işlevine benzetmektedir. Şaman da davul sayesinde vermek istediği coşkuyu artırır ve ritüelin etkisini güçlendirir. Bu yönüyle davul ve defin ritimlerinden elde edilen coşku verme işlevi şaman ayinlerinde kullanılan davulun coşku verici gücüyle ilişkilendirilebilir.

Bir iletişim aracı olarak da değerlendirilen müziğin kendine özgü bir dili olduğu bilinmektedir. Bu da müziğin dilinin evrensel olmasının yanında müzik çeşitliliğinin yerel, yöresel ya da bölgesel olarak sınıflandırılmasına neden olmuştur (Abdurrezzak, 2018, s. 188-189). Bu bağlamda Çankırı'daki yâran sohbetlerinde söylenen türküler ve oyun havaları da Çankırı yöresine özgüdür. Yâran meclisine ilk olarak sazendeler gelir ve hazırlıklarını tamamlarlar. Ocağa önceden gelip yerlerini alan sazendeler ilk olarak "Çuhacı" veya "Çuhadaroğlu Peşrevi"ni (Çankırı Peşrevi) çalmaya başlarlar. Bu sırada yârenler ocağa girmek için kapı önünde hazırlanırlar. Peşrev çalarken Küçük Başağa'nın müsaadesiyle yârenler ikişer ikişer ya da üçer üçer ocağa alınırlar. Her bir yâren, ocağa girerken elleri kalplerinin üzerinde, ocakta hazır bulunanları "Selâmün aleyküm Başağam, selâmün aleyküm Reisim, selâmün aleyküm yâren ağalarım." diyerek selamlar. Bu selamlama faslı her yâren sohbetinin başlangıcında bir ritüel havasında tekrarlanır. Selamlama faslıyla içeri giren yârenlerden sonra Büyük Başağa'nın gelmesiyle bütün yârenler odadaki yerlerini almış olurlar. Daha sonra kahve ikramı yapılır. İkram tamamlanınca büyük başağa tepsi içerisinde kalan fincanlara bakarak o gün kaç kişinin ocağa katılmadığını tespit eder. Arkasından da gelmeyen varsa mazeretinin ne olduğunu öğrenir (KK: Recep Deneci, 18.01.2021 tarihli özel görüşme).

Resim 1. Yâran Odasında Kahve İkramı (Recep Deneci Özel Arşivinden)

Kahve ikramından sonra "Ah Yine Akşam Oldu" türküsü söylenerek akşam havası faslı başlar. Bu fasıl yarım saati aşkın bir süre devam eder. Fasılın tamamlanmasının ardından misafirler "Çuhadaroğlu Peşrevi" eşliğinde ocağa ikişerli ya da üçerli gruplar halinde alınırlar. Bütün misafirlerin yerlerini almasının ardından

sazendeler “Oturak Havaları” olarak bilinen türküleri okurlar. Birkaç türkünün ardından mahallî oyun havalarına geçilir (Çayır, 2011, s. 85-86). “Kömür Gözlüm”, “Mahim”, “Üç Ayak”, “Çarşılardan Üç Mum Aldım”, “Kahve Yemen’den Gelir”, “Genç Osman”, “Fatma’m”, “Ark Altında Bendim Var”, “Yıldız”, “Bir Gömlek Giyer Kısarak” mahallî oyun havalarından bazılarıdır. Çavuş tarafından belirlenen yarenler ortaya çıkarak bu mahallî oyunları oynarlar.

Bütün dansların, tapınma veya topluca sevinç gösterisi ihtiyacından doğdukları kuramı göz önüne alındığında, dansın eski insanlardan günümüz insanına kadar bütün çağlarda din ve büyü ile ilgili bir fonksiyonu olduğu düşünülebilir. “*Dans genellikle müzikal sesle bazen bir şiirle, görsel hareketli ve estetik görünüşlerin birleştiği, kulağa ve göze hitap eden kompleks bir iletişim formudur*” (Kaeppler, 2006, s. 246). Dansın ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmese de insanların doğayı anlama çabalarıyla birlikte geliştiği söylenebilir (Metin Basat, 2017, s. 140). Birçok toplumda yazın gelişi, kışın bitişi, yıldızların hareketleri gibi doğa olaylarına koşut olarak icra edilen dans, doğum, evlenme ve ölüm gibi geçiş dönemlerinde de yer almaktadır (Eroğlu, 2017, s. 220). Dansın fiziksel ve psikolojik rahatlama, fiziksel terbiye, fiziksel gelişme, iletişim, sosyalleşme gibi birçok işlevi vardır. Meclislerde yarenler tarafından sergilenen halk danslarının işlevleri düşünüldüğünde bireyleri içlerinde buldukları meclisin bir parçası hâline getirdikleri söylenebilir. Dansa katılan bütün bireylerin bir uyum içerisinde icra ettikleri dans sayesinde, topluluğun birbirleriyle olan bağı güçlenir.

Resim 2. Çankırı Yâran Ocağında Oynanan Mahallî Oyun Havalarından Bir Görünüm (Recep Deneci Özel Arşivinden)

Türkü aralarında yarenler tarafından çeşitli manilerle tekerlemelerden oluşan birtakım oyunlar da oynanır. Bu oyunları oynayacak yarenler çavuş tarafından önlerine tuğra vurularak kaldırılır. Kalkan yarenler dışarı çıkar, elleri kalplerinin üzerinde tekrar içeri girerler. Bu oyunlar çavuş veya usta bir yarenin ebeliğinde (önderliğinde) icra edilir. Oyuncular Yâran odasının ortasında daire şeklinde otururlar. Ebenin yaptığını veya söylediğini birbirlerine yapar veya söylerler. Bunları yapamayanlar çeşitli şekillerde cezalandırılır. Her oyunun kendine göre bir adı ve oynanış şekli vardır. Bu oyunlar “mani satma”, “mum dibi”, “Deveci Biro”, “samut simit”, “kuşum”, “tekerleme”, “vasil” gibi oyunlardır. Bu oyunların oynanış amacı hoşça vakit geçirmek ve oyunlar esnasında adap, erkân hakkında eğitim vermektir (Absarıoğlu, 2009, s. 11).

Yakutların, şamanları “oyun” olarak adlandırdıkları düşünüldüğünde Yâran sohbetlerinde oynanan oyunların, şamanlarla ve şamanların eylemleriyle bir ilgisinin olup olmayacağı akla gelmektedir. Metin And, oyun

sözcüğünün anlamları üzerine değerlendirmelerde bulunurken sözcüğün anlamlarının, şamanın büyüsel törenlerdeki çeşitli eylemlerle bağlantılı olduğunu belirtir. Şamanların törenlerde dans ettiğini, taklitler yaptığını, müzik icra ettiğini, dramatik öğelere başvurduğunu ve şiir okuduğunu hatırlatan And, oyun sözcüğüyle karşılanan tiyatro, dans ve türlü seyirlik oyunların kökeninin şamanda ve onun eyleminde toplanmış olduğunu bildirir (And, 2012, s. 37). Bu çerçevede Yâran sohbetlerinde oynanan bu oyunların kökeninde de şamanların izleri aranmalıdır.

Resim 3. Çankırı Yâranında Oynanan Mum Dibi Oyunundan Bir Görünüm (Recep Deneci Özel Arşivinden)

Yâran sohbetlerinde oynanan ve teatral özelliklerin ön planda olduğu seyirlik oyunların büyük çoğunluğunu güldürücü oyunlar oluşturmaktadır. Bu oyunlarda, eğlenmek ve vakit geçirmek düşüncesine uygun olarak güldürme, alay, mizah, eleştiri, hiciv göze çarpmaktadır. Yâran sohbetlerinde oynanan seyirlik oyunlardan bazıları deve oyunu, kadı oyunu, padişah oyunu, doktor oyunu, berber oyunu ve kalaycı oyunudur. İsimleri sayılan oyunlar haricinde yâran sohbetlerinde oynanan birçok seyirlik oyun vardır. Sohbetta hangi oyunun oynanacağı Küçük Başağa'nın tasarrufundadır.

Yâran sohbetlerindeki seyirlik oyunların mitolojik arka planına örnek olması açısından deve oyunu üzerinde durulabilir. Deve oyunu, seyahatleri sırasında yolları Çankırı'ya düşen bir kervanın yâran ocağını ziyaretini konu almaktadır. Kervan, deve kılıfına girmiş iki yaren, bir Arap ve iki yolcu olmak üzere toplam dört kişiden oluşur. Oyuncular oyun başlamadan önce rollerine uygun kıyafetler giyerler. Yarenlerden iki kişi deve kostümünün içine girer. Deve kostümü başı, hörgücü ve boynuna asılı çanıyla temsili bir devedir. Yarenlerden bir kişi de yüzünü ayakkabı boyası, is ya da kömürle siyaha boyar, üzerine eski kıyafetler giyer ve eline sopasını alıp Arap rolüne bürünür. İki kişi de yüzlerine maske takıp rollerine uygun kıyafetler giyerler. Bu kişiler bazen kafalarına peruk ya da başörtüsü takarak kadın kılıfına da girebilirler. Oyuncular hazırlıklarını tamamladıktan sonra Başağa'nın izniyle yâran odasına gelirler. Arap, Başağa'ya nereden gelip nereye gittiklerini söyledikten sonra yollarının Çankırı'ya düştüğünü ve yâran ocağına misafir olacaklarını söyler. Başağa hoş geldiniz, dedikten sonra doğaçlama olarak sohbet ederler. Daha sonra Arap sazadelerden müzik çalmalarını ister. Sazadelerin seslendirdikleri çeşitli oyun havaları eşliğinde deve, Arap ve maskeli diğer iki kişi oynamaya başlar. Arap elindeki sopasıyla misafirler arasından bazı kişileri seçerek onları da oyuna dâhil eder. Müziğin sonunda Arap'ın, Başağa'dan müsaade istemesiyle oyun sonlanır ve oyuncular odadan ayrılır (K. K. Recep Deneci, 18.01.2021). Deve Türk mitolojisinde alplık sembolüdür. Özellikle buğra denilen erkek develer Türk mitolojisinde töz olarak kabul edilmiştir (Çatalbaş, 2011, s. 52). Bu bağlamda yâran sohbetinde sergilenen bu seyirlik oyunda kullanılan deve, mitolojinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Yüzü karaya boyamak ise bir görüşe göre ateşteki bolluk görüntüsünü yansıtır. Yüz karaya boyanarak ateş cinine küller ve is aracılığıyla

ulaşmak istenir. Yüzü karaya boyayarak isten uğur alınacağına, bolluk ve berekete ulaşılacağına inanılır (Koçak, 2014, s. 196). Bu bağlamda oyundaki Arap karakterinin yâran meclisini ziyaretiyle birlikte meclise bolluk ve bereket geleceği düşünülebilir. Yüzü karaya boyamak deve oyunun yanında kalaycı ve berber oyunlarında da uygulanmaktadır. Bu oyunlarda ise bakır tepsinin altına sürülen is oyunlara dâhil edilen misafirlerin yüzüne sürülmektedir. Kalaycı ve berber oyunlarında, oyuncuların yüzünün karaya boyanmasındaki temel amaç güldürmektir. Bunun yanında bu işlemin bolluk ve bereket sağlamak için yapılan sembolik bir değeri olduğu da düşünülebilir.

Yâran sohbetlerinde zamanın belli bir kısmının yemeğe ayrıldığı görülmektedir. Gecenin ilerleyen saatlerinde Çavuş, Başağa'ya yemeklerin hazır olduğu haberini verir. Başağa hazırlıkların yapılması için Çavuş'a talimat verir. Bunun üzerine yârenler ellerinde sofrta bezleriyle içeri girerler ve sofrta bezlerini serecekleri yerlere iki diz üzerine çökerler. Bu sırada Çavuş yüksek sesle "Gelmiş, geçmiş tüm yârenlerin ruhlarına Fatiha." diye seslenir. Dua okuduktan sonra sofralar kurulur. Sofralar yer sofrası olup, altlıklar üzerine büyük meydan sinileri koyulur. Yemekler Çankırı'nın takım yemeği olarak bilinen düğün çorbası, cabada yâran güveci, etli pilav, bamyâ yemeği, tatlı ve hoşaftan oluşur. Yemekler gelenekselleşmiş olarak tahta kaşıkla yenilir. Sofralar hazır olunca Çavuş, Büyük Başağa'ya "Buyur Başağam." der. Daha sonra Büyük Başağa, Küçük Başağa'ya, Küçük Başağa Reis'e, Reis de bütün yâran ve misafirlere buyur eder. Usta yârenler Büyük Başağa'nın, kalfa yârenler Küçük Başağa'nın, çırak yârenler de Reis'in sofrasına otururlar. Misafirler de bütün sofralara taksim edilir. Yemeğe önce Büyük Başağa başlar. Sıra pilava gelince Büyük Başağa, Çavuş'a "Yollu, yolsuz var mı?" diye sorar. Çavuş da o gün hangi yârenler muhakeme olacaksa o yârenlerin kaşıklarını pilava saplar. Sonra başağa "Afiyet olsun." der ve yemek devam eder. Toplumun diğer üyelerinden ayrılıp yâran sohbetlerinde buluşan yârenler ve misafirler, yemek temelinde sosyal grup olma özelliği yüklenerek sosyal yapıda kimlik kazanır, aitlik duygusunu yaşarlar. Yâran sofralarında buluşan yârenler ve misafirler, grup kimliklerini hissedip pekiştirerek aynı toplumun üyesi olma hissine erişirler (Öğüt Eker, 2018, s. 172). Bu anlamıyla yâran sohbetlerinde kurulan sofralar, toplumsal bütünleşmenin ve dayanışmanın bir aracı olarak karşımıza çıkar. Sohbeta katılan bütün yârenler ve misafirler yemek sayesinde topluluğa dâhil olurlar. Yemek yenildikten sonra şu dua edilir:

Bismillahirrahmanirrahim. Bismi şah Allah Allah. Bu gitti ganisi gele, Hak Muhammed, Ali berekâtını vere. Yiyip yedirene, pişirip kotaranlara Nur-ı iman ve aşk-ı şevk ola. Gittiği yerler gam ve gusse görmeye. Hizmet sahipleri, hizmetlerinden şefaata bula. Lokman hakkına, evliya keremine, cömertler cemine, gerçek erenler demine, Hu diyelim yâren ağalar Hu. Bizden evvel yâran yiyan yâren ağalarımızın ruhları için, cümle misafirlerin geçmişlerinin ruhları için, Allah rızası için El Fatiha (Absarıhoğlu, 2009, s. 12).

Resim 4. Yâran Sofrası (Recep Deneci Özel Arşivinden)

Dua okunduktan sonra sofralar kaldırılır. Sofranın kaldırılmasıyla orta oyunları devam eder. Oyunlar oynanırken misafirlerin kahveleri hazırlanır. Kahveler hazır olunca Çavuş misafirlere ikram eder. “Kalk Git Kahvesi” olarak da bilinen bu kahve misafirlerin gideceği anlamını taşır. Kahve boşları alınınca sazende Cezayir havasını çalmaya başlar. Cezayir havası çalınırken Çavuş dikkat çeker ve bütün yarenlerle birlikte misafirler ayağa kalkar. Sırayla yüzleri yarenlere dönük olarak sağ elleri kalpleri üzerinde kapıya doğru geri geri çıkarlar. Giderken “Allahaismarladık, ocağımız daim olsun.” derler. Başağalar ve ocak sahipleri de misafirleri uğurlamak için çıkarlar. Uğurlama bittikten sonra Başağalar ve yarenler tekrar yerlerini alırlar. Bu saatten sonra yâran odasına dışarıdan kimse giremez.

Misafirler yâran evinden ayrıldıktan ve yarenler tekrar yerlerini aldıktan sonra dışarıdan gelenlere kapalı olan muhakeme faslı başlar. Muhakeme heyeti Büyük Başağa, Küçük Başağa ve Reis’ten oluşur. Yarenler de jüri görevini üstlenir. Büyük Başağa Çavuş’a “Yollu yolsuz var mı?” diye sorar. Bu soruyla birlikte muhakeme başlamış olur. Çavuş, Başağaların tam karşısına orta yere kırmızı bir minder yerleştirir. Başağalar ve bütün yarenler iki dizlerinin üzerine otururlar. Bu oturuş muhakemenin sonuna kadar devam eder. Suçu olan yarenler varsa Çavuş tarafından isimleri söylenir. İsimleri söylenen yarenler odadan dışarıya çıkarlar. Çavuş, muhakeme heyetine yarenlerin suçlarını anlatır. Daha sonra suçlu olan yarenler sırayla içeri alınır. İçeri giren yaren sağ eli kalbinin üzerinde “Selâmün aleyküm.” diyerek kırmızı mindere iki dizinin üzerinde oturur. Kendisine suçlu söylenir ve “Doğru mudur?” diye sorulur. Yaren suçunu kabul ederse “Doğrudur Başağam.” der. Suçsuz olduğunu söylemse muhakeme heyetine savunmasını yapar. Suçsuz bulunursa beraat eder. Suçlu bulunursa “Yolum ile yoldayım.” diyerek verilecek cezaya razı olduğunu bildirir. Bu muhakemede verilen cezalara yarenler kesinlikle uyarlar. Cezalar suçun niteliğine göre değişiklik gösterir. Yarenlere çay, kahve ikramından tıraş, hamam, yemek, gezili yemek gibi cezalar verilebilir. Bunun yanında fakirlerin yiyecek, içecek, giyecek ve yakacak ihtiyaçlarını karşılamak gibi sosyal içerikli cezalar da vardır. Muhakemede verilebilecek en büyük ceza yârandan ihraçtır. İhraç o kadar büyük bir cezadır ki yârandan ihraç edilen kişi utancından bulunduğu şehri terk etmek zorunda bile kalabilir. İhraç edilen kişinin yerine yârana başka kimse alınmaz ve onu temsilen yerine bir ağaç kütüğü koyulur. Eğer bir yâran odasında ağaç kütüğü varsa o yâran meclisinden bir kişinin ihraç edildiği anlaşılır. Bu cezalardan sazendeler ve Çavuş muafittir. Eğer sazendelerden birisi ya da Çavuş bir kusur işlemişse bu kişilere maddi ceza verilmez. Bunun yerine el veya ayaklarına turayla vurulur. Bu cezalar kime verilmiş olursa olsun mutlaka uygulanır.

Muhakeme bittikten sonra “Arap Verme” merasimine geçilir. Arap Verme, ocak devir teslim merasimidir. Sazendeler Arap Verme Havası’nı söyledikleri sırada “Kalk gidelim bizim bağa, selam verdim sağa sola, yâranbaşı izin kime?” dediklerinde Büyük Başağa etrafına bakınır, ocak yakmayan yarenlerden iki kişinin adını söylemesiyle sonraki hafta ocağı kimin yakacağı belirlenir. Daha sonra o hafta ocağı yakan yarenlerle sonraki hafta ocağı yakacak yarenler odanın ortasında karşılıklı iki diz üzerine çökerek otururlar. Bu esnada Çavuş tepsi içerisinde dört adet fincanla kahve getirir. Arap Verme Havası’nın bitiminde Çavuş kahveleri önce ocağı teslim edenlere sonra da teslim alanlara ikram eder. Kahveler içildikten sonra Başağalar “Arap” adı verilen zilli maşa ve defî sonraki hafta ocağı yakacak olan yarenlere teslim ederler. Sonraki hafta ocağı yakacak yarenlerin belirlenmesi için gerçekleştirilen Arap Verme merasimi, ateş kültürünün hâkim olduğu muazzam bir ritüeldir. Maşa bilindiği gibi ateşi, közleri karıştırmak veya tutmak için kullanılan bir alettir. Maşa zamanla karardığı için muhtemelen maşaya “Arap” denilmiştir. Arap Verme merasimi sırasında okunan Arap Verme Havası’nda geçen “Ocak yakar çıra ile / Sohbet yerler sıra ile / Sıra değil para ile / İç ağam afiyet olsun” ve “Arap seni beslesünler bal ile / Dört yanını sarsınlar gül ile / Edep ile erkân ile yol ile / Et paşam sohbetin sırandan kalma” dörtlükleri de ocağa ve ateşe saygı duyulması hususunu destekler niteliktedir. Bu yönüyle Arap Verme merasimini, ateş kültürünün hâkim olduğu bir ritüel olarak değerlendirmek mümkündür (Arvas, 2016, s. 55-56).

Arap Verme merasiminin tamamlanmasının ardından sazendeler Cezayir havasını çalarlar. Hep bir ağızdan Cezayir havası okunduktan sonra Çavuş dikkat çeker ve bütün yarenler ayağa kalkar. Daha sonra sırasıyla Büyük Başağa, Küçük Başağa, Reis ve yarenler teker teker dışarı çıkarlar. Hep birlikte sabah namazına gidildikten sonra sonraki hafta tekrar buluşmak üzere vedalaşarak dağılırlar.

SONUÇ

Toplum içerisinde hiçbir şey sebepsiz yere ortaya çıkmadığı gibi yok da olmamaktadır. Bu bağlamda ilkel insanın evreni anlama ve anlamlandırma çabasının sonucunda ortaya çıkan mitler, modern dünyada edebiyata, sanata ilham kaynağı olmakta bunun yanında günlük yaşantımızda da hemen her yerde karşımıza çıkmaktadır. Okuduğumuz romanda, izlediğimiz filmde, oynadığımız oyunda, dinlediğimiz müzikte hatta korkularımızda bile

mitolojinin izlerini görmek mümkündür. Sözlü gelenek içerisinde nesilden nesle aktararak geleneklere, göreneklere ve davranış kalıplarına yerleşen mitler kültürel bir değer kazanmıştır.

Sözlü gelenekleri canlı tutup kültürel değerlerin paylaşılmasını sağlayan yâran sohbetleri de mitlerin izlerine rastlayabileceğimiz geleneklerdendir. Sadece erkeklerin katılabildiği yâran sohbetleri, kostüm, müzik, dans, seyirlik oyunlar ve yemek kültürüyle uzun kış gecelerinde haftanın belli günlerinde gerçekleştirilmektedir. Selamlama faslından yemeklerin yenilip dua edildiği bölüme kadar ritüelistik özellikleri görebileceğimiz bu gelenekte Türk töresi ve kültürünün izlerini takip edebildiğimiz gibi Türk mitolojinin izlerini de görebiliyoruz. Özellikle Yâran sohbetlerinin, Türk mitolojisinin uygulama alanları olarak görülebilecek şaman ayinleriyle kesişen noktaları olmasının, bu sohbetlerin mitolojik arka planına işaret ettiğini vurgulamak gerekir. Bu bağlamda yarenler, tıpkı şamanın giydiği kıyafetle ritüelin içerisindeki kişiliğine geçiş yaptığı gibi, sohbet gecelerine özel olarak giydikleri kıyafetler sayesinde gündelik hayattaki sıradan kişiliklerinden çıkıp yâran sohbetlerindeki kişiliklerine geçiş yaparlar. Sergiledikleri seyirlik oyunlarda Orta Asya Şamanizm’inde töz olarak kabul edilen kartal, tilki gibi hayvanların kılığına girip onları taklit ederek şamanların bu hayvanların donuna girmesini anımsatırlar. Şaman ritüellerinin ayrılmaz parçası olan müziği, yâran meclislerinde icra ederek darbuka ve def gibi enstrümanların artan ve azalan ritimleriyle şaman davulunun coşkusu hatırlatırlar. Şamanların törenlerde dans ettiği, taklitlere başvurduğu ve drama yaptığı gibi müzikler eşliğinde yöresel halk danslarını icra ederler, seyirlik oyunlar oynarlar. Bu seyirlik oyunların bazılarında yüzlerini karaya boyayarak sembolik olarak ateşteki bolluk görüntüsünü canlandırır. Gecenin ilerleyen saatlerinde kurulan sofralarda yenilen yemeklerle grup kimliklerini hissedip pekiştirerek aynı toplumun üyesi olma hissine erişirler. Sohbetin sonundaki Arap Verme merasimiyle de ateş kültürünün hâkim olduğu bir ritüeli gerçekleştirirler. Yâran sohbetlerindeki tüm bu uygulamalar göz önüne alındığında, mitlerin hayatın her alanında olduğu gibi yâran sohbetlerinde de yaşamaya devam ettiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Absarılıoğlu, A. (2009). *Dünya kültür mirasımız yâran*. Ahi Yâran Meclisi Gençlik Eğitim ve Dayanışma Derneği Yayınları.
- Akmaz, A. & Akdağ, G. (2018). Geleneksel sohbet toplantıları (Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve Diğer-2010). *Türkiye'nin Unesco Değerleri ve Turizm Potansiyeli*. Eğitim Yayınevi, 292-299.
- Akyol, İ., Arvas, A., Çayır, K., & Soydaş, ME (2016). Önsöz. *Anadolu Sohbet Gelenekleri ve Yaren Sempozyumu (Çankırı, 02-04 Nisan 2016) Bildiriler*. Çankırı Karatekin Üniversitesi Yaran Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 3.
- And, M. (2012). *Oyun ve Bügü-Türk kültüründe oyun kavramı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Arvas, A. (2016). Yâran'da Ateş kültü var mı?. *Anadolu Sohbet Gelenekleri ve Yaren Sempozyumu (Çankırı, 02-04 Nisan 2016) Bildiriler*. Çankırı Karatekin Üniversitesi Yaran Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 46-58.
- Atlı, S. (2016). Geleneksel Sohbet toplantılarının Türkiye'deki yayılma sahası ve güncel durumu. *Anadolu Sohbet Gelenekleri ve Yaren Sempozyumu (Çankırı, 02-04 Nisan 2016) Bildiriler*. Çankırı Karatekin Üniversitesi Yaran Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 59-81.
- Bekki, S. & Yalçın, E. (2020). *Ahilik, Ahi Baba Mustafa Karagüllü ve Kırşehir*. Kırşehir Belediyesi Kültür Tarihi Yayınları.
- Çatalbaş, R. (2011). Türklerde hayvan sembolizmi ve din ilişkisi. *Turan-Sam*, 3(12): 49-60.
- Çayır, K. (2011). Çankırı Yaran meclisinde bağlamanın rolü. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2): 79-92.

- Çetin, H. & Çakır, E. (2012). Çankırı Yâren kültürü ve Ahilik ile ilgisi. *II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu (Kırşehir, 19-20 Eylül 2012) Bildiriler*. AEÜ Ahilik Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 739-752.
- Çobanoğlu, Ö. (2017). Türk Halkbilimi çalışmalarının 100. yıldönümüne Doğru Türk mitolojisiyle ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar üzerine bir rapor. *Türk Halkbilimi Çalışmaları Kurultayı (İstanbul, 16-17 Eylül 2011) Bildirileri*. Motif Vakfı Yayınları, 181-251.
- Çoruhlu, Y. (2000). *Türk Mitolojisinin ana hatları*. Kabalcı Yayınevi.
- Ekim, G. (2012). Sohbet toplantılarında, topluluğun kuruluşuna yönelik gerçekleştirilen ilk toplantı ve önemi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1): 97-110.
- Eliade, M. (2020). *Mitlerin özellikleri*. [Çev. Sema Rifat]. ALFA Yayınları.
- Erkan, D. (2019). Moda tasarımında mitolojik semboller. *İdil*, (62), 1375-1389. doi: <https://doi.org/10.7816/idil-08-62-10>
- Eroğlu, T. (2017). Dans kavramı ve dansın işlevi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (60): 215-226. Doi: <https://doi.org/10.9761/JASSS6998>
- Kaeppler, AL (2006). Dans. (Çev. Fatma Kanat Fay). *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar* [3. Baskı]. Geleneksel Yay., 246-249.
- Koçak, A. (2014). Anadolu köy seyirlik oyunlarında insanlık serüveni ‘ölüm oyunu örneği’. *Folklor/Edebiyat*, 20(79): 189-199.
- Metin Basat, E. (2017). *Köy seyirlik oyunlarında insan*. Doğa ve Topluluk İlişkisi. Grafiker Yayınları.
- Necatigil, B. (1988). *100 soruda mitologya*. Gerçek Yayınevi.
- Ögel, B. (2010). *Türk mitolojisi*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Öğüt Eker, G. (2018). Farklı görme biçimiyle modern dünya ritüeli olarak yemek kültürü: Sınanma/ erginlenme ve intikam alma gizli işlevleri. *Milli Folklor*, 30(120): 170-183.
- Seyidoğlu, B. (2015). *Mitoloji üzerine araştırmalar, metinler ve tahliller*. Dergâh Yayınları.
- Ulutürk, M. (2012). Tarihi, dini, kültürel bağlamda mitoloji ve modern kültür ürünlerinin mitolojiye dönüşümü. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1): 863-878.
- Yılar, Ö. (2005). Mit-efsane ve eğitim. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11): 383-392.
- Sözlü Kaynak:** Recep Deneci, 1981, Ilgaz/Çankırı, Lise, Esnaf ve Yâran Başağası. (18.01.2021 tarihli görüşme.)

EKLER: Çankırı Yâran Sohbetlerinde Oynanan Oyunlardan Görüntüler

Ek 1. Seyirlik Oyun Olarak Oynanan Şeytan Oyunundan Bir Görünüm (Recep Deneci Özel Arşivinden)

Ek 2. Mum Dibi Oyunundan Bir Görünüm (Recep Deneci Özel Arşivinden)

Ek 3. Seyirlik Oyun Olarak Oynanan Esnaf Oyunundan Bir Görünüm (Recep Deneci Özel Arşivinden)

Ek 4. Misafire Ceza Olarak Oynatılan Şişe Devirme Oyunundan Bir Görünüm (Recep Deneci Özel Arşivinden)

Ek 5. Tekerleme Oyunundan Bir Görünüm (Recep Deneci Özel Arşivinden).